

SABATÉ I DALMAU, Maria (2014).

Migrant communication enterprises: Regimentation and resistance.

Bristol: Multilingual Matters. 206 p.

Migrant communication enterprises: Regimentation and resistance s'endinsa en una realitat —la dels negocis ètnics i, concretament, els locutoris— que al llarg dels primers anys del segle XXI s'ha consolidat com un element més del paisatge urbà de la majoria de municipis catalans. Partint de l'etnografia d'un locutori situat en un barri del Vallès Occidental amb alts índex d'immigració, Maria Sabaté i Dalmau explora com, en el marc d'aquests espais transnacionals, les persones migrants desenvolupen mecanismes de resistència a la regimentació dels estats nació i a les desigualtats socials estructurals a través de l'ús que fan de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), alhora que creen xarxes de suport pròpies, alternatives a les institucionals però igualment jerarquitzades. Adoptant un enfocament crític des de la sociolingüística de la globalització, l'autora analitza les pràctiques multilingües de les persones que es mouen a l'entorn del locutori —treballadors i usuaris procedents majoritàriament del Pakistan, el Marroc, Romania, l'Amèrica Llatina i l'Àfrica Subsahariana— i arriba a conclusions certament reveladores sobre el valor instrumental, econòmic i simbòlic d'aquest capital lingüístic.

El llibre està estructurat en sis capítols seguits d'una conclusió. Incorpora també, a l'inici, un índex d'imatges i de taules, la llista d'acrònims utilitzats i una secció per a explicar les convencions per a les transcripcions de les entrevistes; al final, s'hi inclou un índex alfabètic i una completíssima secció de referències bibliogràfiques.

El primer capítol és una introducció al llibre en si mateix i a la matèria que tracta. Sabaté ens situa sobre els objectius de la seva recerca i ens la contextualitza pel que fa a aspectes tecnològics, demogràfics, legals, lingüístics i de condicions laborals. Tot seguit, ofereix una sèrie d'explicacions sobre els mètodes de recollida de dades i l'experiència personal del treball de camp. És en aquest punt quan el lector adopta en certa manera el punt de vista de la investigadora perquè aquesta l'acompanyi en la descoberta de la realitat dels locutoris a Catalunya, un fenomen ben tangible, però sobre el qual predomina encara un desconeixement general profund, que comporta que s'hagi pogut percebre en algunes ocasions com una amenaça de colonització per al paisatge urbà, tal com demostren algunes ordenances municipals referenciades al llibre. Finalment, l'última secció del capítol 1 està dedicada a guiar el lector sobre què es trobarà en cada un dels capítols següents.

En el segon capítol, Sabaté ofereix una perspectiva sobre com les polítiques del Govern espanyol i de les grans companyies de telecomunicacions en els primers anys de la dècada del dos mil van servir de prelude per a l'aparició del fenomen dels locutoris —per exemple, amb l'aprovació de lleis que obliguen qualsevol usuari d'una targeta SIM a identificar-se. Aquestes mateixes institucions són les que creen les condicions perquè el castellà sigui, *de facto*, la llengua de relació amb i entre les persones migrades en tot allò relacionat amb les telecomunicacions, malgrat el multilingüisme que porta implícit el fet migratori i el fet que en alguns territoris, com Catalunya, hi hagi una llengua pròpia i cooficial.

L'obligatorietat de passar per l'adreçador d'una normativa estatal poc acollidora amb els nouvinguts i el fet que els serveis relatius a les TIC siguin monolingües en espanyol comporta necessàriament la marginalització d'alguns col·lectius migrants, que no poden accedir en igualtat de condicions al mercat de les telecomunicacions. En conseqüència, aquests col·lectius desenvolupen estratègies de *resistència mundana*, tal com les anomena l'autora seguint, entre altres autors, Gal (2001), per a poder desenvolupar la seva vida transnacional en aquest marc hostil. Sabaté dedica el tercer capítol a explicar en detall aquestes estratègies de resistència i, alhora, d'autoinserció en la societat d'acollida. Ho fa posant en evidència que els locutoris ofereixen molt més que accés assequible a les noves tecnologies per a comunicar-se amb familiars i amics que viuen lluny: els locutoris proveeixen productes de primera necessitat (aliments, lavabos o, fins i tot, ocasionalment, sostre), informació sobre pisos compartits i ofertes de feina, assessorament legal i burocràtic gratuït, formació en TIC i, per sobre de tot, mediació lingüística, social i cultural. És en aquest últim punt que pren rellevància una de les principals aportacions del llibre: la denúncia de l'explotació lingüística a què són sotmesos els treballadors d'aquests centres, persones amb un alt nivell de competència multilingüe i enormes capacitats de mediació intercultural, que no reben reconeixement ni recompensa de cap mena —ni econòmica ni simbòlica— pel capital lingüístic i la capacitat medidora que aporten, qualitats que són la clau per al funcionament d'un locutori.

En el capítol 4, Sabaté contrasta la realitat objectiva de la població migrada pel que fa a la seva relació amb el mercat de les telecomunicacions amb la realitat que imaginen i projecten les grans companyies del sector, construïda de manera apriorística a partir de pressuposicions. L'autora també estudia a fons la manera com s'organitzen els usuaris del locutori per dur a terme les comunicacions transnacionals i mantenir els lligams amb els familiars que viuen lluny.

Per la realitat que descriuen i per l'excel·lent anàlisi que ens ofereix l'autora, els capítols 5 i 6 atrapan el lector àvid d'ampliar coneixements en matèria de sociolingüística, antropologia lingüística i anàlisi del discurs. En el capítol 5 s'aborda el rol dels diferents codis lingüístics en relació amb les identitats que projecten en l'espai discursiu del locutori. S'examinen les vies per les quals s'imposa un codi de comunicació en espanyol —en detriment de les llengües dels migrants i del català— que reproduceix la tendència monolingüe fomentada pels estats nació. El que és més significatiu, però, és que aquest monolingüisme no funciona en espanyol estàndard, sinó en

una varietat fluida i translingüística d'aquesta llengua, en terminologia de l'autora. És a dir, la varietat amb la qual sembla que se senten identificats els usuaris del locutori és un espanyol híbrid, amb influències d'altres llengües i amb incorreccions ortogràfiques, lèxiques i gramaticals, però que funciona com a llengua franca i que és percebuda com un codi compartit.

Al capítol 6 es presenten les jerarquies internes, les rivalitats entre els diversos grups i la construcció de discursos categoritzadors envers els individus i els col·lectius, de manera que el locutori es converteix en un terreny adobat per a la camaraderia i el suport mutu i, alhora, per a la desconfiança i l'hostilitat. Sabaté explora les estratègies posades en pràctica per a sobreviure en aquest entorn, especialment per part dels empleats del negoci. D'aquesta manera, veiem que els locutors són una eina per a trencar barreres, però també per a reproduir pràctiques d'exclusió social.

Finalment, l'autora inclou unes últimes reflexions, a mode de conclusió, en una breu secció de cinc pàgines en què es planteja com les noves formes de comunicació híbrides —*els alfabetos de futur*— parlen del passat i del present, i de la manera de combatre, a través de la resistència mundana, uns règims institucionals que aboquen a la marginació.

A banda dels continguts en si mateixos, un aspecte del llibre que convé destacar és el format, que fomenta enormement la llegibilitat de l'obra i ajuda a comprendre-la en el seu conjunt. En aquest sentit, són un gran encert els *snapshots* o instantànies, en què la investigadora comparteix fragments de les notes del seu treball de camp. També hi contribueixen les imatges dels cartells i anuncis amb mostres de llengua, així com les transcripcions de fragments de les converses, que ens permeten «sentir» la veu de les persones entrevistades. Un altre detall que contribueix no solament a la llegibilitat sinó també a la comprensió plena del missatge que transmet Sabaté són les obertures de cada capítol, que tant poden ser frases extretes de blogs personals o de declaracions de polítics com fragments de poemes o cançons, passant per citacions de la bibliografia de referència. En cada capítol s'opta per un gènere textual diferent, però tots tenen en comú el fet de contribuir al significat global de l'obra.

El llibre combina amb gran habilitat la vessant informativa amb la vessant reflexiva. El mètode de treball pel qual ha optat l'autora, consistent a exposar-nos i analitzar una realitat adoptant un enfocament crític a partir del seu punt de vista, dóna com a resultat un text molt més substanciós que si s'hagués limitat a desenvolupar un treball merament descriptiu o consistent només a intentar esbrinar les causes d'una situació determinada. Aquesta és una de les grans forteses del llibre perquè és justament l'autora qui pot adoptar una perspectiva més completa i matisada de l'objecte d'estudi, ja que el pot observar des de dintre gràcies al treball de camp i, alhora, reflexionar des de fora a partir del que ha vist. Això és el que fa que el llibre adquireixi, des del més estricte rigor acadèmic, un valor humà.

L'interès del que investiga Maria Sabaté en el seu llibre va molt més enllà de l'estudi del cas concret d'un locutori a l'àrea metropolitana de Barcelona. La seva recerca, per la naturalesa translocal dels seus protagonistes, té un interès a escala global, com de-

mostra el fet que l'hagi publicat *Multilingual Matters*. En resum, som davant d'un llibre imprescindible per a entendre les dinàmiques sociolingüístiques transnacionals en el context global del capitalisme tardà.

Marina MASSAGUER COMES
Universitat Oberta de Catalunya

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

GAL, S. (2001). «Language, gender, and power: An anthropological review». A: DURANTI, A. (ed.) *Linguistic anthropology: A reader*. Oxford: Blackwell, p. 420-430.

CORRESPONDÈNCIA: Marina Massaguer Comes. Universitat Oberta de Catalunya (UOC). Estudis d'Arts i Humanitats. Avinguda del Tibidabo, 39-43. 08035 Barcelona. A/e: mmassaguerc@uoc.edu. Tel.: 932 535 701.